

Ключові слова: кримінальні правопорушення, власність, кримінальне право, кримінально-правова охорона власності, крадіжка, розбій.

Ключевые слова: уголовные правонарушения, собственность, уголовное право, уголовно-правовая охрана собственности, кража, разбой.

Key words: criminal offenses, property, criminal law, criminal-legal protection of property, theft, robbery.

БАЛОБАНОВА ДАР'Я ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

МЕХАНІЗМИ МІЖНАРОДНОГО КОНТРОЛЮ НА ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНОМУ РІВНІ ДИНАМІКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Дослідження динаміки кримінального права, під якою доцільно розуміти часово-просторовий опис «життя» відповідної галузі права та його системи в цілому, характеристику його станів та напрямків трансформацій у часі і просторі [1, с. 100], дозволило встановити її структуру. Структуру динаміки утворюють: 1) логічний підмет (*unit*) – одиниця, тобто те, що змінюється або знаходиться в процесі; 2) часові відносини; 3) просторові відносини; 4) напрямки.

Починати слід з визначення логічного підмету в структурі тієї самої одиниці, без якої не можна осмислити жодний динамічний стан. Одиниця може бути річчю; вона може бути певним динамічним станом, наприклад, процесом інтеграції, дезінтеграції, росту, дегенерації, поширення та ін. Але якась одиниця як логічний підмет, про зміну або модифікацію якої ми ведемо мову, повинна бути надана [1, с. 75].

Без такої одиниці процес – це слово, яке не має сенсу [2, с. 80]. Для характеристики динаміки кримінального права слід виділити таку цілу одиницю. І як факт, кримінальне право і є такою цілою одиницею. Одиницею ми можемо назвати кримінальне право в широкому його розумінні: і як галузі правової науки, і як галузі законодавства. Така позиція повною мірою справедлива, адже об'єктивно йдеться про одне й те саме явище. В ідеалі, двоєдине розуміння кримінального права і повинно існувати – коли наука і практика застосування законодавства розвиваються пліч-о-пліч.

Утім, і науку кримінального права, і галузь права пронизують такі явища, які й виступають системоутворюючими компонентами одиниці кримінального права. Це:

1) кримінально-правова політика, яка «...формує основні задачі, принципи, напрями і цілі кримінально-правової дії на злочинність, а також засоби їх досягнення» [3, с. 10];

2) кримінально-правова доктрина (як система поглядів, переконань, думок з приводу кримінально-правових норм та інститутів) та

кримінальне законодавство (як сукупність загальнообов'язкових норм, що встановлюють «злочинність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння» (ч. 2 ст. 4 КК України). Необхідність дослідження в сукупності кримінально-правової доктрини і кримінального законодавства України обумовлена розбіжністю цих двох явищ, але при цьому тільки їх взаємозв'язок може адекватно відобразити рівень розвитку кримінального права (в широкому сенсі цього слова);

3) застосування кримінально-правових норм (правозастосовна діяльність) як «вид правозастосування, яке полягає у прийнятті органами досудового слідства, прокуратури та суду процесуальних актів, якими встановлюється відповідність ознак вчиненого діяння ознакам, закріпленим у відповідній кримінально-правовій нормі, та прийнятті рішення про примусове застосування до особи кримінально-правових наслідків, передбачених такою нормою» [4, с. 421]. Таке визначення правозастосовної діяльності розширено за рахунок вказівки не тільки про вирішення питання щодо кримінальної відповідальності та покарання особи, яке мало місце раніше [5, с. 44-45], а з огляду на той факт, що в межах цієї діяльності може вирішуватися й питання про застосування «інших заходів кримінально-правового характеру», як тих, що передбачені Розділом XIV Загальної частини КК «Інші заходи кримінально-правового характеру», так і тих, що регламентуються у Розділах XIII¹ «Обмежувальні заходи» та XIV¹ «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», уточнене констатацією, що встановлення правомірності вчинків особи тягне за собою виключення кримінальної відповідальності тощо.

Незважаючи на те, що всі ці складові одиниці зазнають змін або перебувають в процесі взаємного впливу (руху чи спокою), вони повинні розумітися як такі, що зберігають свою ідентичність протягом всього процесу, до якого залучені – у взаємне доповнення і зв'язок кримінального права з різними реаліями його буття. Адже такою одиницею і є кримінальне право: наука і галузь права, а одиниця існує до тих пір, поки зберігає свою тотожність чи ідентичність. Втрачаючи її, вона перестає існувати як дана одиниця.

Отже, центральним компонентом структури динаміки кримінального права є кримінальне право як двоєдиність науки та законодавства, яка виражається через кримінально-правову політику, доктрину і, відповідно, законотворчість і правореалізацію (правозастосування як більш вузька категорія).

Правозастосування самостійно змінюватися не може, і його зміни, хоча і з певним проміжком часу, виступають як демонстратори ефективності реалізації кримінально-правової політики та продукту законотворчості, або маркерами, де саме необхідне втручання кримінально-правової політики та законотворчості. Водночас, воно є рівнем кримінального права, на якому повною мірою демонстративно відбивається загальна динаміка.

Саме на рівні правореалізації можливий контроль за дотриманням основних вимог та стандартів розвитку кримінального права та корекції його динаміки. До основних *механізмів* (як зауважив професор

М.І. Хавронюк) контролю за реалізацією кримінального права на рівні правореалізації належать:

- міжнародні політико-правові акти та модельні конвенції;
- практика наддержавних судових інституцій (Європейський Суд з прав людини, Міжнародний кримінальний суд);
- практика національної системи органів правосуддя;
- соціальний контроль.

Говорячи про певні механізми міжнародного контролю, можна виокремити діяльність:

1) конвенційних органів ООН, які контролюють виконання основних міжнародних угод в галузі прав людини (Комітету ООН з прав людини, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/index.htm> Комітету з ліквідації расової дискримінації, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/index.htm> Комітету з ліквідації дискримінації стосовно жінок, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/index.htm> Комітету проти катувань, Комітету з насильницьких зникнень); <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CED/Pages/CEDIndex.aspx>

2) моніторингових механізмів Ради Європи (Європейського комітету проти тортур, GRECO – Групи держав проти корупції, GRETA – Групи експертів з протидії торгівлі людьми, Європейської комісії з боротьби проти расизму та нетерпимості);

3) Організації з безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЕ) (Бюро демократичних інституцій і прав людини (БДІПЛ), Верховного комісару ОБСЕ з національних меншин);

4) Організації економічного співробітництва та розвитку (Моніторинг Конвенції ОЕСР про боротьбу проти підкупу іноземних публічних посадових осіб в міжнародних комерційних операціях).

Також одним з таких механізмів контролю є діяльність Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ). Так, відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права [6]. Крім того, одним з заходів загального характеру, які вживаються з метою забезпечення додержання державою положень Конвенції, порушення яких встановлене Рішенням Суду, забезпечення усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі виявленого Судом порушення, а також усунення підстави для надходження до Суду заяв проти України, спричинених проблемою, що вже була предметом розгляду в Суді, є внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування (ст. 13 Закону) [6]. Отже, практика ЄСПЛ безпосередньо впливає на динаміку кримінального права, оскільки призводить до змін національного законодавства та правозастосування.

Список використаної літератури:

1. Балобанова Д.О. Динаміка кримінального права України (теоретико-прикладне дослідження): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2021. 476 с.

2. Сорокин П. Социальная и культурная динамика: Исследование изменений в больших системах искусства, истины, этики, права и общественных отношений / пер. с англ., комментарии и статья В.В. Сапова. С.-Петербург: РХГИ, 2000. 1056 с.
3. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2005. 35 с.
4. Навроцький В.О. Застосування в Україні кримінально-правових норм. *Сучасна кримінально-правова система в Україні: реалії та перспективи*: монографія. Київ: ВАІТЕ, 2015. 688 с.
5. Наумов А.В. Применение уголовно-правовых норм : учеб. пособ. Волгоград, 1973. 175 с.
6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. №3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

Ключові слова: правореалізація, динаміка кримінального права, одиниця динаміки, механізм контролю, міжнародний контроль.

Ключевые слова: правореализация, динамика уголовного права, единица динамики, механизм контроля, международный контроль.

Key words: law enforcement, dynamics of Criminal Law, unit of dynamics, control mechanism, international control.

БЕРІШ АНАСТАСІЯ ЯКОВЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

ВІДМІННІСТЬ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ ВІД ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ

Інститут примусового лікування (ст. 96 КК) не є новелою кримінального законодавства 2001 р. Так, відповідно до ст. 14 КК 1960 р. суд незалежно від призначеного кримінального покарання міг направити на примусове лікування особу, засуджену за кримінальне правопорушення, вчинене на ґрунті алкоголізму чи наркоманії. Примусове лікування провадилося залежно від виду покарання відповідно у місцях позбавлення волі або спеціальних медичних закладах. Отже, чинний Кримінальний кодекс України загалом «успадкував» від свого попередника норми про примусове лікування. Певною перевагою нині діючої норми, є те, що примусове лікування може бути застосовано судом, незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб [1]. Проаналізувавши зазначену статтю, а також виходячи зі змісту цілей примусових заходів медичного характеру, можна сформулювати мету даного заходу:

-по-перше, лікування завжди направлене на видужання особи або покращення її стану здоров'я. У цьому випадку йдеться про досягнення